

GLAS

AKADEMSKI

LETO III. STEV. 18.

LJUBLJANA, 24. MAJA 1935.

OB KNJIGAH SLOVENSKE MATICE.

V teh dneh bo pričela razpošiljati Slovenska matica v svet svoje letošnje knjižne izdaje.

Za skupnih 50 dinarjev bodo prejeli naročniki štiri knjige: nov zvezek Kidričeve Zgodovine slovenskega slovstva, prvo knjigo prevoda Don Kihota, knjigo novel Miška Kranjca in še Joke Žigona Veliko pismo slovenske duhovne združitve, kot je naslovil knjigo o ustanovitvi Slovenske matice. Ta dar je res izreden, saj so knjige docela poklonjene. Slovenska matica ni trgovsko podjetje, zato oddaja knjige neprimerno cenejše, kot so njihovi produkcijski stroški. Kot osrednja slovenska kulturna organizacija si je zastavila nalogo, da bo izdajala tiste slovenske knjige, ki si jih ne usodi založiti nobeno naše založniško podjetje. To ji omogoča izkoriščanje premoženja, ki so ga ji v ta namen zbrale pretekle generacije in s katerim krije primanjkljaje pri svojih izdajah. Le tako je mogoče, da bomo Slovenci kljub sorazmerno nizki makladi naših knjig dobili na primer v prihodnjih letih najcenejši prevod Don Kihota, ki ga je kdaj imel katerikoli narod. Štirje ilustrirani zvezki z obsirnimi uvodom bodo stali skupno 200 Din (štiri letne naročnine), a za nameček bomo dobili k njim še 12 enako obsežnih in dragocenih knjig, kolikor jih pač izide v štirih letih. Tako tudi danes, ob svoji sedemdesetletnici, ni izgubila Slovenska matica za Slovence prav nič tiste ogromne kulturne pomembnosti, ki jo je imela v desetletjih po svoji ustanovitvi, ko je rezala ledino na vseh poljih. Njenih knjig bi ne smelo manjkati v nobeni naši hiši. In ni hiše, ki bi si jih ne mogla nabaviti.

Ko pregledujemo delo Slovenske matice, moramo ugotoviti, da tudi danes ni v ničemer ostarela. Morda jo tudi to razlikuje od organizacij, ki so bile v slovenskem kulturnem življenju njene mlajše sestre, pa jih bo po pomembnosti svojega dela in neoporečni koristi za narodno celokupnost daleč preživela. Slovenska matica se je s svojim narodom, ki mu je vedno in zvesto služila, razvijala prav zato, ker se je znala vedno prilagoditi njegovim potrebam. Prelomnice v njenem programu se skladajo s prelomnicami v slovenskem kulturnem in političnem življenju.

Pregled dela Slovenske matice je domala pregled novejšje slovenske kulturne zgodovine. Bila je prva, ki je z izdajo poljudno znanstvenega zbornika, Letopisa Matice Slovenske, omogočila začetke našega znanstvenega raziskovanja. Z njeno iniciativo in iz njenih fondov so se tiskale prve razprave in v desetletjih nepretrganega razvoja tako narasle, da imamo danes znanost, ki se po kvaliteti in kvantiteti z lahkoto primerja sosednjim narodom, ki so številčno močnejši in jim je predvsem usoda dala neprimerno bogatejše denarne vire in z njimi institucije, ki so predpogoj znanstvenega dela. Le v okviru Slovenske matice je bilo možno izdajati izrazito znanstvena dela, katerih tisk je drag in imajo le omejeno število čitateljev in ki bi jim pri nas, razumljivo, ne našli založnika. Taka dela so njene izdaje zadnjih let n. pr. Cankarjeva umetnostna in Kidričeva literarna zgodovina ali monumentalno Melikovo delo »Slovenija«, ki bo v kratkem izdano. Da pa jih mora imeti vsak kulturni narod dokazujejo Hrvatje, katerih Matica Hrvatska izdaja prav sedaj prevod neke tuje umetnostne

zgodovine, ker nima sreče, da bi imela hrvatskega znanstvenika, ki bi skozi svoj pogled predstavil hrvatskemu narodu to panogo znanosti. Slovenska matica je bila prva, ki je uvedla sistematično izdajanje prevodov najpomembnejših del iz svetovne književnosti s posebno zbirko, v kateri izhaja sedaj prvovrstna izdaja Kihota, in prva, ki je pričela še mnogo let pred vojno izdajati zbirko Knezova knjižnica skrbno izbrana slovenska beletristična dela reprezentativnega značaja. V tej zbirki je izšel letos mladi Miško Kranjec. In ko sedaj pregledujemo to delo Slovenske matice vidimo, da ji je bilo treba vsepovsod samo zaorati, pa so prevzele delo že druge roke. Zadnji desetletji sta prinesli silen korak iz predvojnih razmer. Znanstveno delo je tako diferencirano, da ga objavlja že cela vrsta slovenskih znanstvenih zbornikov, lani pa je bila celo ustanovljena založba, ki ima izključno znanstveni značaj. Glavno nalogo na tem področju pa bo prevzela bodoča slovenska Akademija znanosti. Cela vrsta založniških podjetij sipa na knjižni trg prevode iz vseh svetovnih literatur, katerih je v zadnjih letih toliko naraslo kot sorazmerno najbrže v tako kratkem času pri malokaterem narodu. Kljub obilici se založbe ne pritožujejo nad neuspehi. Morda ne tako naglo, toda kljub temu dobro raste slovenska beletristika; pisateljem ni skrbi za založbo. Slovenski matici je prevzela delo vrsta založb s trgovskimi cilji, ker v teh panogah ni več strahu in ni več treba podpore. Konzum je tolikšen, da je produkcija mogoča.

Kakšno bo danes, v teh popolnoma izpremenjenih razmerah, delo Slovenske matice? Kje so še panoge, ki so potrebne pomoči?

Na vprašanje je odgovorila Slovenska matica sama, ko je na eni svojih zadnjih sej sprejela predloge preusmeritev svojih knjižnih izdaj, ki zagotavljajo, da bo njeno mesto v slovenski kulturni rasti enako važno kot doslej in da bo še nadalje orala ledino.

Novi načrti uvajajo v slovensko slovstvo nekatere panoge, ki jih doslej še nismo imeli, bodisi, da ni bilo avtorjev, bodisi, da bi bile preiskantno breme za založnika. Iz področja beletrističnih del spadajo sem klasična dela svetovnega slovesa, ki zahtevajo posebnih prevajalskih darov in z njimi dobro plačanega dela, a je na knjižnem trgu nasprotno trenutno po njih manjše povpraševanje. Sem spadajo dela kot je n. pr. Homerjeva Odiseja, Goethejev Faust ali Divina Comedia. Brez njih ne more živeti narod, ki hoče biti respektiran v vrsti kulturnih narodov. Dalje imamo stroko, ki je pri nas še nenanačeta. Široko razgledani literarni esej. Medtem, ko nam znaša stroga znanost gradivo, bi nam prinesli taki, s temeljitim poznanjem in finim persom pisani, z osebnim pogledom prežeti socialno-politični ali kulturnozgodovinski pregledi minulih dob kot so antika, renesansa, prehod iz srednjega v novi vek ali reformacija, vse globlje poglede v pestro problematiko takratnih dogajanj. In če bi ne imeli še kmalu lastnih ljudi za taka dela, ne bi škodil prevod. Slovenska Matica tudi v bodoče ne bo zanemarila slovenskega izvirnega leposlovja. Tu se ne da določati programov, ker jih ustvarjajo šele pisatelji. Tem pa so dani pri Slovenski matici najboljši pogoji z zagotovitvijo dostojnih honorarjev, saj znašajo 1500—1700 Din za polo. Še eno področje čaka Slovensko matico: izdaja filozofskih del. Tudi slovensko prevodno slovstvo mora poznati Platona, Kanta, Spinozo ali

Nietzscheja. Z njimi bodo tudi naši ljudje, ki so vezani le na prevedena dela, prišli od čitanja dnevnih romanov do del z najglobljo človeško izpovedjo. Tudi teh del pri nas ne morejo izdajati založniki.

Ker jih bo izdajala Slovenska matica za izredno ceno, bodo tako prišla v roke najširšim slojem, ki jih bodo brali kot berejo sedaj Kidričevo Zgodovino. Morda ne z isto slastjo kot zgodbe romanov kake založbe, ki spekulira na njih okus, ker spekulira na njihov denar, toda brali jih bodo kljub temu radi prilike, s tem pa se bo dvigal okus najširših plasti ljudstva.

Tudi to delo Slovenske matice bo enako pomembno kot vse dosedanje.

OB PETNAJSTLETNICI UNIVERZE.

10. HISTORIČNI SEMINAR.

Kot iz vseh je tudi iz tega seminarja čuti težke tožbe o pomanjkaju zadostnih kreditov, ki bi omogočili reden dotok knjig in revij. Knjižnica je sicer precej bogata, toda prav zgodovinska ve-da se tako naglo razvija in bogati, da bi nujno rabili tudi na ljubljanski univerzi modernih knjig. Tu je vrzel najhujša in je pri sedanjih dotacijah historičnemu seminarju ni mogoče izpolniti; dotacije znašajo na leto s a m o 5580 Din. S tem denarjem je mogoče oskrbeti poleg nekaterih periodično izhajajočih del le nekaj malega novejših knjig in pa oskrbeti vezavo nekaterim knjigam, katerim sicer grozi razpad. Tudi se pri naročanju knjig ne upoštevajo v dovoljni meri potrebe v posameznih strokah.

Splošno se tudi na univerzah deli zgodovina v zgodovino starega, srednjega in novega veka. Poglejmo v koliko so zasedene stolice za zgodovino na ljubljanski univerzi in v kolikom obsegu se vršijo predavanja.

Stolica za stari vek je bila dolgo časa nezasedena ali le provizorno, v zadnjem času pa je zasedena v zvezi s klasično arheologijo. Stolica za srednji vek je zasedena v zvezi s pomožnimi zgodovinskimi vedami. Nadalje je zasedena tudi stolica za srbohrvatsko zgodovino. Nimamo pa stolice za novi vek in pa stolice za slovensko zgodovino. Slovenska zgodovina se včasih sicer predava, vsako drugo leto po 1 ali 2 uri na teden, toda predavatelj, ki predava tudi srednji vek in pomožne zgod. vede, ni prišel preko okvira srednjega veka. Le v letos napovedanem predavanju iz novejšje slov. zgodovine je prišel do srede 17. stoletja. V 16 letih obstoja slovenske univerze ni merodajnim krogom prišlo na misel, da bi poskrbeli za samostojno stolico slovenske zgodovine. Na vsaki univerzi se posveča več pozornosti zgodovini naroda, ki iz lastnih sredstev vzdržuje svoj najvišji znanstveni zavod, kakor pa na naši. Kje je krivda?

Formalno se deli seminar: 1. na seminar za antično zgodovino, 2. seminar za narodno zgodovino, kjer pa se obdeluje srbsko-hrvatska zgodovina in 3. na seminar za občo zgodovino, kjer pa se obravnava samo slovenska zgodovina. Torej seminarja za občo zgodovino sploh ni. Tudi se v seminarju polaga preveč važnosti na proučevanje zgodovine srednjega veka, premalo pa na novejšo zgodovino, zlasti slovensko.

Posledice tega so vidne. Sicer je študij srednjega veka priporočljiv zato, ker spozna ob teh

odmaknjenih dobah študent vse subtilnosti in metode historične vede, a je težji kot študij modernih dob, kjer je začetniku delo lažje sprično sorodnosti z današnjimi razmerami, lažje dostopni viri in aktualnejše, torej za začetnika interesantnejšo vsebino.

Profesorji polagajo veliko važnost na znanstveno kritično obdelavo vprašanj, vse je treba obravnavati s pravo znanstveno akribijo, študentje pa se, vsaj kar je med njimi inteligentnejših, v to delo vžive in dosegajo precejšnje uspehe. To so brez dvoma pozitivni uspehi historičnega seminarja. Za naše javno življenje pa ima to obravnavanje pretežno starejših dob svojo slabo stran v tem, da imajo člani tega seminarja tudi še po diplomu le malo kontakta z aktualnimi vprašanji in nam ta seminar v nasprotju z nekaterimi drugimi, ki obravnavajo področja zgodovine, ne daje publicističnih delavcev.

Sodba o študentih tega seminarja je nekoliko težavna. Dasi splošni nivo ni posebno visok, je vendar seminar dal vrsto absolventov, sposobnih za znanstveno delo. Izdelanih je bilo tudi nekaj dobrih disertacij. Za seminar mora študent pripraviti celo vrsto seminarskih nalog in referatov. Če hoče narediti dobro nalogo, jo mora delati do pol leta ali pa še več.

V seminarskem prostoru, kjer delajo študenti po ves dan, vlada vedno mir, da velja seminar za najbolj resnega; v njem se le malo klepeta. Medtem ko je družil v prejšnjih letih nekako vase zaprte ljudi, o katerih je šel glas, da dosti vedo, prevladujejo v zadnjih letih izpitno usmerjeni študenti. Ta razlika je zelo opazljiva. Danes se pri seminarskem delu pri nekaterih slušateljih posebno čuti tudi pomanjkanje jezikovnega znanja, bodisi klasičnih, bodisi modernih jezikov. V splošnem pa je seminar nekoliko rezerviran, hladen, v njem ni nič familijarnega, nič aktualnega. Razmerje med člani je premalo tovariško, enako tudi razmerje med študenti in profesorji ni tako kot bi moralo biti. Je namreč preveč učiteljsko pa premalo svetovalsko.

V preteklem letu se je v seminarju na novo organiziral historični klub, ki si je nadel nalogo vzbuditi pri članstvu večje zanimanje za svojo stroko. Toda naletel je na precejšnjo nezainteresiranost članov, tako da mu ni mogoče vršiti v pravi meri svojih nalog. Vsak išče le preveč koristi in ima premalo požrtvovalnosti za skupnost.

Glavni nedostatek historičnega seminarja je torej v tem, da ima premalo dotacij, da ne obravnava modernih problemov, da nima takih predavanj in predvsem, da ne obravnava novejših slovenske zgodovine. Prav tako pa ima svojo dobro stran v stanovitnem navajanju k sistematičnemu delu.

POGLED NA NAŠE STANOVANJSKE PRILIKE.

Naš inteligenčni naraščaj živi v splošno slabih materialnih razmerah; pomanjkanju v vsem drugem se pridružuje še težka stanovanjska beda, ki je zanj mnogo občutnejša kot za druge stanovalce. Študiranje v slabih prostorih je naporno, večsini popolnoma nemogoče; delo pri ropotu, slabi luči, v mrazu je manjvredno in zdravju škodljivo. Prostorov, ki bi bili namenjeni študijskemu delu naša univerza nima, razen nekaj na tehniko, ki so pa že davno pretesni. Misliti moramo, da je v našem mestu okoli 10.000 študentov visokošolcev in srednješolcev, od katerih je malo dobro preskrbljenih, večina pa se stiska po sobah, ki jih oddajajo najemniki že itak tesnih stanovanj samo, da si pridobijo študentovo najemnino. Študent je v stanovanjskih prilikah popolnoma navezan na revnejše sloje, ravno tako kot oni mora iskati najcenejša stanovanja za najemnino, ki jo še zmore. Naši absolventi, visokošolci in srednješolci, stanujejo zato po vseh tistih kotih, ki vzbujajo začudenje nad zdržljivostjo in skromnostjo slovenskega študenta. Stanovanjska beda dijaštva je samo del stanovanjske bede mestnega prebivalstva in ta zopet samo del socialne bede revnih meščanov. Kakšna je stanovanjska mizerija v Ljubljani nam bo v glavnih obrisih pokazal pregled statističnih podatkov, čeprav nepopolnih.

Stanovanjska kriza se začneja z gospodarskim razvojem mest, njihove industrije, prometa in trgovine. Mesta so pritegnila množice okoličanov delavcev, obrtnikov in uradnikov, kar je povzročalo povpraševanje po stanovanjih. Najemnine so se zato dvignile, staro prebivalstvo se je stisnilo v

hišah. Začela se je špekulacija s parcelami, ki je dvignila cene zemljišč ne pa obenem vrednosti starih hiš na teh zemljiščih. Vrednost teh hiš se ni mogla dvigniti ker so bila v njih sama stanovanja revnih slojev, ki so mogli plačevati le nizke najemnine. Te nerentabilne hiše so pričeli podirati in zidati mesto njih nove s trgovskimi, bančnimi, obrtniškimi lokali in z drugimi stanovanji. Na ta način se je občutno zmanjšalo število cenjenih stanovanj, prebivalci pa so se morali začeti seliti na periferijo, da poiščejo primernih stanovanj. V mestu so gradili samo velika stanovanja, ker so se dražja stanovanja podjetnikom mnogo boljše izplačala kot bi se mogla mala. Zato cenjenih stanovanj sploh niso gradili, da se je moralo revnejše prebivalstvo zadovoljiti s starimi stanovanji na periferiji, ki so se vedno bolj polnile. Vsak kot so zasedli vedno novi priseljenci, kar je silno povečalo gostoto v teh okrajih. Povečini so to stare hiše, zidane za redko naseljeno prebivalstvo, ki se za nove stanovalce niso nič prezidale ali povečale. Velika gostota v slabih in tesnih stanovanjih je prava stanovanjska kriza, ki jo še povečujejo razne socialne bolezni, alkoholizem, »nemoral« itd. Novih, zdravih in cenjenih stanovanj, ki bi edino mogla ublažiti stanovanjsko krizo, nismo zidali, čeprav se je po vojni toliko gradilo. Zmanjšalo se je samo pomanjkanje dragih stanovanj z visokimi najemnini. Kajti »bloki« in »vile« so zgrajene s kapitalom, ki se mora visoko obrestovati, samo za premožne, za druge pa je ostalo vse kot je bilo.

Vseh hiš je v Ljubljani 3731, ki so porazdeljene takole:

	Pritličnih	Vis. pritličnih	Nadstropnih				
			1	2	3	4	več
Število	1592	198	1311	398	176	42	17
% vseh hiš	42.70	5.32	35.05	10.68	4.83	1.12	0.45

Stanovanj pa je v teh hišah 12.705, ki so bila porazdeljena takole:

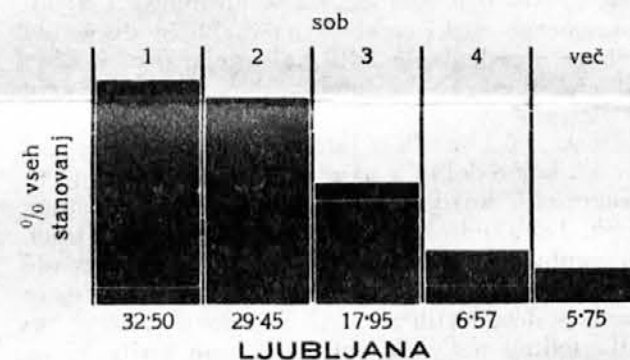
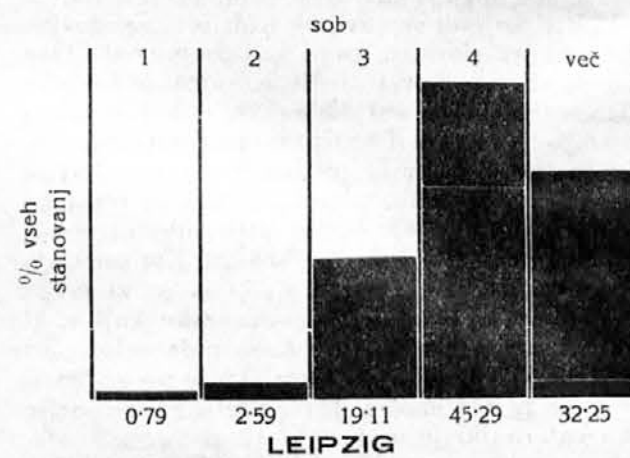
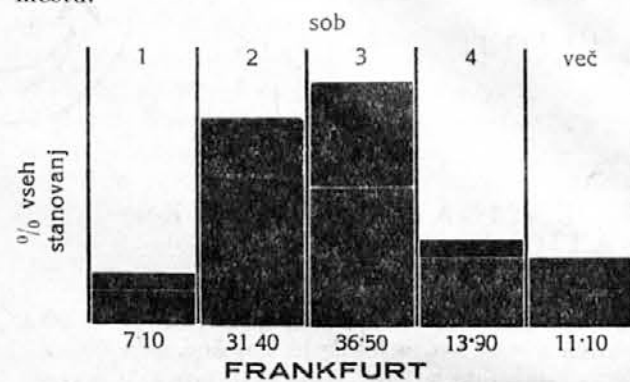
	Sob s štedilnikom	S o b				
		1	2	3	4	več
Število stanovanj	1083	4539	4105	2500	916	802
% vseh stanovanj	7.77	32.50	29.45	17.95	6.57	5.75

Največ hiš je pritličnih (1592) in enonadstropnih (1311). Pritlične hiše so povečini stare hiše v prejšnjih predmestnih in okoliških okrajih, ki so bili takrat redko naseljeni, danes pa se to radi nizkih najemnin najbolj natrpale hiše v mestu. Prenarejene za nove potrebe te hiše po večini niso bile, saj imamo po l. 1918 komaj 77 prezidav hiš. Enonadstropne hiše so ravnotako v veliki meri stare hiše na periferiji in v mestu, vendar moramo prišteti sem še vile. Pritlične in enonadstropne hiše so proti večnadstropnim modernim hišam v veliki večini (80%:20%).

Največ stanovanj je enosobnih in dvosobnih. To so povečini cenejša stanovanja v starih hišah v Kolizeju, na Gradu, itd. in kletna ali podstrešna stanovanja v novejših hišah; modernih malih stanovanj sploh ni. Za taka mala stanovanja veljajo včasih neverjetni brlogi, ki jih oddajajo za nizke najemnine. Teh malih stanovanj je v Ljubljani 60%, kar je silno visok odstotek v mestu, kjer je povprečna gostota 4.57 oseb na stanovanje ali 2.2 na sobo; te številke so pa za posamezne okraje še bolj neugodne, ker smo vzeli v račun tudi dosti bolj ugodne iz notranjega mesta. Poselskih sob imajo ta stanovanja 2988, kopalnic pa 2625. Iz teh dveh števil vidimo, da imamo modernih stanovanj s komfortom samo okoli 3000, vsa ostala tega nimajo in teh je 75%. Higijenske razmere v teh stanovanjih so žalostne: ena kopalnica pride na 5.3 družin ali na 24 prebivalcev, kar je zelo malo, ko nimamo dovolj javnih kopalnic, ki bi bila dostopna širšemu občinstvu za nizke cene. Še l. 1931. je bilo 53% hiš brez kanalizacije, brez vodovoda pa 16.52%.

Prenapolnjeno stanovanje brez higijenskih naprav, klosetov na vodo, kopalnice in pralnice ne more biti zdravo in lahko rečemo, da zelo velik del Ljubljančanov stanuje v nezdravih stanovanjih. Povečini se morajo zadovoljiti z najskromnejšim stanovanjskim komfortom. Ena šestina hiš še vedno nima električne razsvetljave,

plin pa je vpeljan samo v eno desetino vseh hiš. Dokaz, da se naše mesto zelo počasi moderniza, kar najbolj ovira slabo gmotno stanje meščanov. Zanimiva je primerjava v popolnosti stanovanj Ljubljane z mestoma Frankfurtom in Leipzigm. Diagrami kažejo v % koliko eno-, dvo-, štiri- in večsobnih stanovanj imamo tu in tam. V obeh nemških mestih so stanovanja povprečno mnogo večja kot naša, čeprav so v ta povpreček všeti proletarski okraji, ki so goste naseljeni. N. pr. Leipzig ima 4 in več sobnih stanovanj 75% vseh stanovanj, eno- in dvosobnih pa skoraj nima, Ljubljana pa sob s štedilnikom, eno- in dvosobnih stanovanj skupaj 67%, štiri in večsobnih pa 11%. Številke pod stolpci pomenijo odstotek stanovanj z istim številom sob od števila vseh stanovanj v mestu.

Po vsem tem je stanovanjska beda v Ljubljani, res zelo velika; seveda ne moremo tega reči za notranje mesto, kjer imamo dovolj stanovanj celo praznih, pač pa toliko bolj za periferne okraje.

V Ljubljani so podrli že ob potresu in ves čas potem veliko hiš, v katerih so bile najemnine dovolj nizke, mesto njih pa zgradili mnogo dragih stanovanj, ki so bila prejšnjim stanovalcem nedosegljiva in zato stanovanjske bede niso zmanjšala. Sploh ni pričakovati rešitve tega vprašanja od akcije posameznih podjetnikov, ki nalagajo svoj denar v draga stanovanja. Samo preosnova vsega družabnega sistema bi mogla odpraviti stanovanjsko bedo obenem z rešitvijo drugih socialnih problemov.

Stanovanjska kriza obstoji v glavnem v pomanjkanju cenjenih a dobrih stanovanj, kar občuti študent prav tako kot delavec.

Za izboljšanje stanov. bede intelektualne mladine bi morala predvsem država skrbeti za zidavo primernih dijaških stanovanj v domovih, ki bi bili deli avtonomnih univerz. Škoda, ki jo ima družba radi slabega gosp. položaja dijaštva je velika; saj študent ob stalnih skrbeh in pomanjkanjih ne more dobro izkoristiti kratke študijske dobe na univerzi.

SLAVISTIČNO DRUŠTVO.

Ta najmlajša organizacija s strokovnimi in znanstvenimi cilji je imela v nedeljo, 19. maja v slovenskem seminarju na univerzi svoj prvi redni občni zbor, ki ga je vodil njegov predsednik dekan filozofske fakultete g. univ. prof. dr. Rajko Nahtigal. Mesto suhih poročil o posameznih referatih, ki so bili po svoji snovi zelo zanimivi, naj

podamo glavne točke, okoli katerih so se sukali referati in razgovori.

Namen društva bi bil predvsem v znanstvenem delovanju njegovih članov, največ srednješolskih profesorjev, in publiciranju njihovih razprav v »Časopisu za jezik, književnost in zgodovino«, ki ga bo skušalo društvo nadaljevati. Toda že predsednik je moral v svojem referatu skreniti od tega namena in je predvsem povdarjal nizko strokovno kvalifikacijo dijaštva in srednješolskih profesorjev v lingvistiki, kakršna se mu je pokazala ob izpitih na univerzi. Navajal je enaka mnenja tudi na našem jugu, saj sta pisala tudi prof. Belić in dr. Perković z velikim odporom proti enakemu pojavu pri njih, kot ga je navajal g. dekan dr. Nachtigal »za slovenski del našega naroda«. Izmed znanstvenih nalog, za katere bo treba smotrnega dela z združenimi močmi, je navedel historični in frazeološki slovar literarnega jezika, dialektološko-etimološki slovar in podobna zborna dela, posebno še slovenistične in slovensko-literarno-zgodovinske bibliografije. Zato je društvu potrebno lastno glasilo. Prevzelo in nadaljevalo naj bi izdajanje ČJKZ, »ki bi sicer (po VIII. letu) zamrl, kar bi bil posebno čuden znak časa, ko se drugod še tisti slovanski narodi, ki dosedaj niso imeli glasila za kulturo svojega jezika, ustanovili taka.« Poleg časopisa naj bi društvo ustanovilo lastno malo knjižnico.

To naj bo bodoče delo društva. Toda poleg tega so se referenti bavili z enako važnimi aktualnimi problemi dneva in tudi za te določili društvu usmerjenost in nastope. To delo in skrb bo za prvo dobo Slavističnega društva celo važnejše kot organizacija njegovega znanstvenega delovanja.

Obširneje so bile obravnavane tudi možnosti finansiranja izdajanja Časopisa za jezik, književnost in zgodovino s povdarkom, da morajo tudi to, kot večino drugih znanstvenih publikacij, podpreti javne institucije.

»Slavističnim društvom« je stopila v življenje nova organizacija, ki bo imela prav tako narodno obrambni kot znanstveni značaj.

KJE VIDIS VZROKE SVOJEGA SLABEGA SOCIALNEGA POLOŽAJA IN KAKO SI PREDSTAVLJAŠ IZBOLJŠANJE?

(Iz gradiva Akademske akcije.)

Tako se glasi zadnje vprašanje na statističnih listih, ki jih je akademska akcija porazdelila ob vpisu med vse slušatelje s prošnjo, da nanje odgovore. Vprašanje samo je formulirano nekoliko okorno in predvsem postavljeno preširoko, da bi bil nanj mogoč kratek in dosti jasen odgovor. To je najbrže tudi glavni razlog, da je odgovorila na vprašanje komaj ena tretjina akademikov, ki so sploh izpolnili statistične liste; če pa vpoštevamo celokupno število slušateljev, ki so vpisani na naši univerzi, pa predstavljajo odgovori nazore samo dveh desetih slušateljev. Omembe pa se nam zdi vredno dejstvo, da je odgovorila od slušateljev, ki pripadajo kmetškemu in delavskemu sloju, dobra polovica, od onih, ki pripadajo uradniškemu sloju, pa le ena četrtina.

Materijal, s katerim razpolagamo, je tedaj po obsegu zelo nepopoln in na podlagi zgolj njegove analize postavljati kake splošne trditve o mentaliteti našega študenta, bi bilo gotovo prenačljeno. Vendar se nam zdi material tudi okrnjen kot je, zelo dragocen: odgovori namreč kažejo po svoji formulaciji in vsebini, da so napisani iskreno in nenarejeno. Prav okolnost, da je bilo gorje vprašanje od vseh osemnajstih edino (postavljeno je bilo hkrati kot zadnje), ki ni skušalo zajeti zgolj formalne, dejali bi številčno merljive strani (rojstni, maturitetni podatki, državljanstvo itd.), ampak hotelo prodreti v notranjost našega študenta, mu pogledati v dušo, prav ta okolnost se nam zdi, da je v zvezi z naglico, s katero človek tako statistično polo izpolnjuje (bežna pisava je bila prav dober znak temu!), predvsem pa po nepričakovanosti in nepripravljenosti, s katero je vprašanje zadelo pisca, njemu podzavestno izvalila prav oni odgovor, ki je za nas najbolj dragocen. Ni nobenega dvoma, da bi bili odgovori, ako bi bili plod resnega, temeljitega in treznega premišljevanja, zelo drugačni. Izgubili pa bi, vsaj nam se tako dozdeva, vso ono privlačnost, ki nam dela naše odgovore tako zelo dragocene: ne bili bi več iskreni in nepovtrjeni.

Zelo bi nas mikalo navesti vse odgovore v polnem obsegu, saj so tako pestri, da jih z veseljem in zanimanjem prebiraš, našim čitateljem pa bi s tem tudi nudili možnost, da si ob njih vstvarijo sliko, kakoršno sami občutijo. Vendar bi pri tem odgovori zelo trpeli na preglednosti, pa tudi prostor nas sili v tem pogledu k omejitvi. Porazdelili smo zato vse odgovore po njih vsebini, t. j. po misli in tendenci, ki jo vsebujejo, v nekaj večjih skupin, iz vsake skupine pa izbrali le nekaj tipičnih ali sicer pomembnih odgovorov.

Sorazmerno največ študentov (69, med njimi 8 deklet) išče izboljšanja svojih razmer v dobrih socialnih študentskih ustanovah, v podporah, v instrukcijah ter v odpravi šolnin in taks.

Naj sledi par primerov:

1. primer:

Ker se kakor jaz vzdržuje mnogo tovarišev z instrukcijami, pogrešam močne, enotne organizacije vseh instruktorjev. Zakaj le na ta način bo možno obdržati cene instrukcij v primerni višini, ker se bo le na ta način onemogočila nelojalna konkurenca gmotno močnih ljudi, ki se borijo za instrukcije le zato, da imajo potem tudi nekaj za razmetavanje po plesih, kinih itd. Da bo pa taka organizacija močna, je treba pri vseh socialnih akcijah izbrisati politično pripadnost, saj ne žanje nobena akademska akcija onih uspehov, ker v njih strogo loči politični nazor in se razbije vsaka skupna akcija prav na tem vprašanju. Zato bodi naše geslo: Proč s politiko od naših socialnih akcij. Akademska akcija pa naj pokrene vprašanje organizacije instruktorjev in če ji bo uspelo to, bo mnogo dosegla na socialnem poprišču za dobrobit socialno šibkih akademikov.

2. primer:

Treba je neodvisnih domov in menz, ki bi jih morala nuditi država. Naj se omogoči študij vsakemu, ki se čuti sposobnega za to!

3. primer:

Vzrok: ker ni nobene socialne ustanove, ki bi natančno premotrila študentov položaj in mu v dovoljni meri pomagala. Vsled obilice tkzv. »soc. ustanov« mora reven dijak vsepovsod prositi, navadno nikjer nič ne dobi, ali premalo, ali ne pravočasno. Bila bi potrebna soc. ustanova, ki bi dijaku, ki je brez sredstev, dala stanovanje in hrano, pa še omogočila studij z učnimi viri, a to naj bi bila državna naprava, ker je šola javna zadeva.

4. primer:

Slabo plačane instrukcije. Delo naj bi se bolje plačalo!

5. primer:

Šolnine in takse! odpravite jih!

6. primer:

Dohodki: takse = nič: neskončnost.

(Dalje prih.)

PO UNIVERZI.

LETNI OBRAČUNI.

Jutrišnja sobota bo za dijaštvo univerze najživejši dan leta. Akademska akcija je sklicala zborovanje vsega dijaštva, da mu pred zaključkom šolskega leta poda podrobno in jasno poročilo vsega letošnjega delovanja, sliko svojih uspehov in neuspehov ter karakteristiko razmer in potankosti našega življenja, kot so se pokazale članom akcije ob njihovem zanimivem delu.

Še bolj kot posamezni ekspoziji s svojim bogatim gradivom, kakor so jih že kar navajeni prinašati pred zborovanja vodje akcije, bo zanimivo stališče predstavnikov posameznih skupin do skupnih akademskih vprašanj, problemi, ki jih bodo še načeli in vse tiste male pestre slike, ki jih vedno v novi luči prinašajo s seboj zborovanja akcije, edina prilika, ob kateri morejo posamezne skupine med dijaštvom razkazati vse svoje številčne sile in tudi svoje govornike. Medtem ko se bo predsedstvo akcije najbrže omejilo na oris posameznih faz prizadevanj za knjižnico, — ki so, kot znano, končala dovolj uspešno, saj so izgledi, da se bo pričelo z zidavo še to jesen — in morda še na stanje akcije za razširitev ljubljanske bolnice in medicinske fakultete, kjer ne bo moglo pokazati kakih uspehov, bodo pa zato zanimivejši orisi vzrokov, zaradi katerih akcija ni mogla uspevati, bo debata po referatih mnogostranejša. Če se bo dijaštvo držalo običaja, ki se je že nekako uveljavil, da bo porabilo priliko in izneslo na tem zborovanju poleg vprašanj akcije za knjižnico še vsa ostala, ki so na univerzi in med dijaštvom aktualna, bo to letni obračun vsega dela, obenem pa tudi doprinos k medsebojnemu razmerju posameznih klubov in društev. Iz priprav se da sklepati, da so se klubi na zborovanje dobro pripravili, položaj pa je tak, da bo snovi za razprave veliko. Jasno je, da bo skušala vsaka od skupin izbiti iz debat čim več uspehov lastnim vrstam, pa naj tudi ena ali druga žanje, kar ni sama sejala. Tudi na tem zborovanju bodo akademiki vseh usmeritev najbrže enotni v skupnih študentskih zahtevah, kot so univ. knjižnica, razširitev medicinske fakultete, odprava šolnin in znižanje taks, izprememba univerzitetne uredbe in vrsta vprašanj univerzitetnega in javnega življenja. Razhajali po se bodo morda ob vprašanju načina in tudi ob obračunu, če so vse akademske skupine res po svojih močeh tudi doprinesle k skupnim težnjam. Zborovanje bo vodil predsednik Akcije E. Ravnihar; ker ni prvič na takem mestu, je upati, da bo obvladal z mirom in potrebno toleranco debate, tudi če bodo postale vroče, kot je to navada v tem študentskem parlamentu, ki ima priliko zasedati komaj dvakrat v letu. Zborovanje bo v zbornici univerze.

Dijaštvo pričakuje zborovanja z veliko napestjo in veseljem, saj obeta biti pestro in zelo zanimivo. Referenti se bodo morali omejiti in osredotočiti na najnujnejše in izbrati tudi najkrajši način govora. Pravitako pa tudi galerije.

PROF. REBEK V »MLADEM TRIGLAVU«.

V četrtek 16. t. m. je predaval g. prof. dr. Rebek v Ml. Triglavu o Spenglerju. V enournem predavanju je podal osnove Spenglerjevega filozofskega sistema, Spenglerjevo pojmovanje kulture, njene funkcije v razvoju človeštva, Spenglerjevo razdelitev človeške zgodovine v osem sledečih, deloma prepletajočih se kulturnih dob, njihovo mladostno in zrelo dobo ter njihov propad in končno Spenglerjevo primerjanje faz (vzpon, zrelost, zaton) posameznih kulturnih sfer s treh zrelišč: kaj so posamezne kulture v svojih različnih razvojnih stopnjah ustvarile na znanstvenem, umetniškem in sociološkem področju. Tako je g. predavatelj podal temeljne poglede Spenglerja na človeško udejstvovanje in ustvarjanje.

Po predavanju se je razvila živahna debata, ki je pokazala, da večina navzočih pogreša pri Spenglerjevem filozofskem sistemu, ki ga je g. predavatelj ob zaključku označil kot napredek

napram drugim filozofskim sistemom, vzročne zveze med posameznimi kulturami, kakor tudi vzroke njih nastanka in razvoja. Da ima ta nedostatek za posledico, da visi ves Spenglerjev filozofski sistem v zraku in ni povezan s tvorci kulture — ljudskimi masami in njihovim razvojem. Ta ugotovitev je bila plod in zaključek debate.

PREDAVANJE O ROUSSEAUJU.

V petek, 17. maja je na drugem članskem sestanku DSJF. predaval g. dr. Boris Furlan o Rousseauju. Zanimiva tema predavanja je privabila mnogo študentov, tudi iz drugih fakultet, ki so bili brezizjemno s predavanjem zadovoljni, skoro navdušeni.

G. predavatelj je uvodoma naglasil, da nam ne namerava predavati o Rousseauju z ozirom na njegov politični, socialni in kulturni pomen — hoče nam podati Rousseaua kot človeka. Ključ do razumevanja Rousseaujeve politične filozofije leži baš v njegovi psihološki strukturi. Izgradil je svoj svetovni nazor v odmaknjenosti od realnosti, od sveta, popolnoma optimistično. Njegova mistična narava in pa tedaj v Franciji splošno razširjeno mnenje o dobrem primitivnem človeku (se bon sauvage!) sta pripomogla k njegovi glavni tezi, iz katere izhaja vsa njegova filozofija, tezi, da je človek po naravi dober. Iz krasnih izvajanj je predavatelj prešel k pozivu, da naj se kljub današnji dobi, ko je i v teoriji i v praksi zmagal princip nasprotne libidinis dominandi (Nietzsche, Chamberlain, Hitler itd.) povrnemo in pridružimo starim, četudi mistikom, ki so videli in hoteli videti v človeku res človeka...

ZDRAVJE NAŠE VASI.

G. dr. Petrič, ravnatelj higijenskega zavoda, je v četrtek 16. maja predaval v akad. agr. klubu Njiva o zdravju na našem podeželju. Predavanje je nudilo celoten in izčrpen pregled zdravstvenega stanja naših vasi, zato podajamo njegove glavne poteze. Po g. dr. Petriču je stanje sledeče:

Na tisoč preb. v mestu umre pribl. 10 ljudi, na deželi 20 ljudi. Razlogi temu so v siromaštvu podeželja, kar je vzrok v nehygienjskih razmerah (tesna, nezdrava stanovanja; nezdrava okolica — hlevi, gnojišča, stranišča; nezdrava pitna voda; slaba prehrana). Nadaljni vzroki sorazmerno večjemu odstotku umiranja na deželi tiče v nepopolnosti kmetijskega ljudstva ter v nepopolnosti zdravstvene službe (primanjkuje zdravnikov, osebja, v slučaju potrebe preoddaljenost bolnice, predrago zdravljenje).

Mnogo je smrtnih slučajev pri porodih, ker polovica žen na deželi rodi brez babičine pomoči, še manj jih kliče zdravnika. Tretje osebe so često nevesče in se mnogo žen ob porodu zastrupi; okrog 30% teh umre. Vzroki so v slabih gmotnih prilikah, saj tudi niso redki slučajji porodov sredi dela na polju. Iz isti vzrokov umre tudi 10% novorojencev, dočim v drugih kulturnih deželah le 4%.

Naša šolska mladina je kljub prvemu vtisu izredno slabotna radi slabe prehrane, nezdravih bivališč (mnogi dečki spe v hlevih), tudi radi alkohola, ki ponekod zastrupi mladino že v zgodnjih letih. Za škrlatinko umre okrog 5 odstotkov vseh obolelih (v mestih le 1%), za davico celo 10% (v mestih le 1%) obolelih otrok. Posledice takih obolenj so često — gluhonemost otrok, saj je znano, da je 60% gluhonemosti vzrok škrlatinka, in to večinoma med podeželsko mladino.

Odrasli obole za nalezljivim tifusom in grižo. Zadnja leta so te bolezni radi cikličnega poteka upadle.

Tuberkuloza je kljub »svežemu zraku, zdravemu delu v prirodi itd.« v podeželju zelo razširjena in ji letno podleže na vsakih deset tisoč preb. okrog 20 in še čez (v mestih 13—14 ljudi).

Največ jih umre v čisto podeželskih okoliših Bele Krajine, Haloz, Prekmurja. Je to bolezen familije. Čim eden oboli in biva še nadalje z ostalimi (pri nas radi bede drugače ni mogoče), se tudi ti okužijo.

V Sloveniji je okrog deset tisoč ljudi (!) z odprto tuberkulozo. Zdravilišči imamo dve s skupno 400 posteljami, od katerih pa zasedejo eno tretjino preb. drugih banovin, naših bolnih pride v zdravilišče le 100—200 ljudi, ostala tretjina postelj je kljub vsemu (10.000 odprte tuberkuloze!) praznih, in to zato, ker se v zdraviliščih lahko zdravi le gmotno dobro situiran bolnik, čeprav

tuberkuloza posega predvsem v vrste bednih. Obolenje na tuberkulozi ne pada, kot bi bilo želeto; v ostalih banovinah je še žalostnejše stanje.

Za rakom oboli polovica manj ljudi kot za tuberkulozo. Spolne bolezni, ki pred vojno na deželi niso bile poznane, so danes v enaki meri razširjene kot v mestu. V Sloveniji ugotovimo letno okrog tisoč slučajev sifilide, obolelih bo pa menda okrog pet tisoč, (na deželi, večinoma stari slučajji radi nesmiselnega sramovanja in skrivanja bolezni).

Vzroki gluhonemosti, slepoti, pohabljenosti so večinoma v infekcijah, obolenjih, manj slučajev je podedovanih. V banovini imamo gluhonemih 600—7000 (zavod jih sprejme le 120, ostali žive drugje); slepih je 800—900 (50% vsled bolezni, vsi v zavodu); pohabljenih je največ na deželi (večina radi bolezni — rahitis, kostna jetika, vnetje možganske mreže).

Radi zastrupljenj ran umre letno okrog osemsto ljudi; radi nesreč okrog šeststo, a ubojev in umorov imamo letno okrog dve sto (!).

Imamo dober zakon o asanaciji vasi. Za njega izvedbo in za moderno zdravstveno socialno skrbstvo pa primanjkuje sredstev.

Kljub rasti števila prebivalstva je naše podeželje v početnem štadiju degeneracije. Včasih je večina prebivalstva ostala doma; ko zemlja več ne nudi dovolj kruha za vse, sili podeželsko prebivalstvo z dežele in to prav najmočnejši, najsmelejši, najboljši in najbolj zdravi ljudje, ki ivergajo zdržati borbo za golo življenje v tujini in v mestih, kjer pa v današnjih prilikah večinoma izhirajo. Doma ostane slabše prebivalstvo, in tako naše podeželsko ljudstvo ob nehygienjskih stanovanjskih prilikah, ob nepopolni prehrani hira od roda do roda.

Gornje ugotovitve so take, da ne sme preko njih — akademik, del svojega naroda.

KAJ JE S KNAFLJEVO USTANOVO?

Akademska akcija za izpopolnitev univerze hoče načeti vprašanje Knafljevih štipendij. Pred

USTANOVLJENO LETA 1886

VELETRGOVINA

A. ŠARABON

LJUBLJANA

TELEFON 26-66

Uvoz kolonijalne robe. Veletrgovina z deželni-mi pridelki. Velepražarna za kavo. - Mlini za dišave. - Glavna zaloga rudninskih vodá.

DR. A. KANSKY
KEMIČNA TVORNICA

KEMIJA
FIZIKA
MEDICINA
HIGIJENA

LJUBLJANA, KREKOV TRG 7

TISKARNA „SLOVENIJA“ D. Z. O. Z.
LJUBLJANA

WOLFOVA UL. ŠT. 1

TELEFON 27-55

Izvršuje vsa v tiskarsko stroko spadajoča dela po zmernih cenah. — Časopisi, knjige, revije, brošure, vabila, letaki, plakati, itd. Zaloga beležnih koledarjev